

Mikołaj Leonieni, Wojciech Michalski

Poręczenie w ustawie i w praktyce sądowej

Palestra 16/4(172), 50-62

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wach dotyczących władzy rodzicielskiej legitymacja rodziców do udziału w sprawie wynika wprost z art. 510 § 1 k.p.c.

VI

Swoistą odrębność postępowania w omawianych sprawach stwarza również przepis art. 577 k.p.c., upoważniający sąd opiekuńczy do zmiany swego postanowienia nawet prawomocnego, jeśli wymaga tego dobro dziecka (poza szczególnym wyjątkiem przewidzianym w art. 583 k.p.c.). Utarty jest w doktrynie pogląd, że kryterium (materialnoprawnym), którym sąd opiekuńczy powinien się kierować przy zmianie lub uchyleniu swego postanowienia, jest wyłącznie wzgląd na dobro dziecka, natomiast nie jest potrzebne, by nastąpiła jakakolwiek zmiana okoliczności faktycznych po wydaniu poprzedniego postanowienia.²⁸ Prawomocne więc orzeczenia sądu opiekuńczego w kwestii władzy rodzicielskiej korzystają tylko z prawomocności formalnej (tj. niezaskarżalności), natomiast nie pociągają za sobą prawomocności materialnej, tzn. nie mają powagi rzeczy osądzonej. Sąd opiekuńczy nie jest więc skrepowany swoim prawomocnym orzeczeniem i mimo braku zmiany w podstawie faktycznej tego orzeczenia może — mając na uwadze dobro dziecka — zmienić nawet to orzeczenie w sposób diametralnie przeciwny. Taka swoboda nie dotyczy oczywiście postanowień sądu opiekuńczego wydanych na podstawie art. 106 k.r.o., skoro chodzi tu o zmianę orzeczenia sądu procesowego zawartego w prawomocnym wyroku rozwodowym, a wyrok ten korzysta w pełni z powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.), co nie zezwala na odmienne rozstrzygnięcie danego przedmiotu sprawy w innym postępowaniu.

Konsekwencją zasady wyrażonej w art. 577 k.p.c. jest niedopuszczalność skargi o wznowienie postępowania co zresztą stwierdza przepis art. 524 § 1 k.p.c.

²⁸ B. Dobrzański w pracy zbiorowej: *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*, Wyd. Prawn. 1969, str. 858.

MIKOŁAJ LEONIENI I WOJCIECH MICHALSKI

Poręczenie w ustawie i w praktyce sądowej

W artykule omówiono społeczne znaczenie poręczenia, jego prawną istotę, zadania (cele) i przesłanki stosowania, uprawnienia i obowiązki poręczającego oraz następstwa prawne zrzeczenia się poręczenia lub zaniebdania obowiązków wynikających z poręczenia. Poddano analizie przyczyny hamujące rozwój poręczenia w praktyce sądowej.

UWAGI WSTĘPNE

Kodeks karny przewiduje możliwość uzależnienia orzeczenia warunkowego umorzenia postępowania, warunkowego zawieszenia wykonania kary i warunkowego przedterminowego zwolnienia — od udzielenia poręczenia (art. 23 § 1, 76 § 1, 94).

Poręczenie za sprawcę czynu przestępnego wiąże się ściśle z przesłankami i cela-

mi powołanych instytucji i ma doniosłe znaczenie z punktu widzenia racjonalnej polityki kryminalnej¹.

Przedmiotem niniejszych rozważań jest analiza przepisów ustawy o udzielaniu poręczenia przy warunkowym umorzeniu postępowania i przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary oraz praktyka sądowa w tym zakresie.

Warunkowe skazanie w prawie państw kapitalistycznych występuje w rozwoju historycznym w postaci bądź systemu belgijsko-francuskiego, bądź anglo-amerykańskiego. W tym ostatnim systemie, mającym coraz większy wpływ na ustawodawstwo szeregu krajów (np. Anglii, Belgii, Francji, Norwegii, Szwecji), rozwijającym tzw. instytucję probacji (*probation*), występuje w niektórych z tych krajów (np. w Anglii) poręczenie za sprawcę czynu przestępnego².

W prawie państw socjalistycznych zarówno warunkowe zawieszenie wykonania kary, jak i warunkowe „oddanie na społeczną porękę”, warunkowe skazanie na próbę oraz warunkowe umorzenie postępowania karnego łączy się ze stosowaniem wobec sprawców przestępstw społecznych środków oddziaływania mających na celu osiągnięcie ich poprawy i zapobieżenie powrotowi do przestępstwa bez potrzeby wymierzenia efektywnej kary.

Dlatego też powołane wyżej instytucje powiązane są najczęściej z poręczeniem ze strony organizacji społecznej lub kolektywu pracowniczego.

Warunkowe zawieszenie wykonania kary uzależnione od udzielenia poręczenia przewiduje np. k.k. Czechosłowacji z 1961 r. (§ 58 ust. 1), Bułgarii z 1968 r. (art. 67), NRD z 1968 r. (§ 43) i RSFR z 1961 r. (art. 44).

Przy warunkowym skazaniu na próbę, „oddaniu na społeczną porękę” i warunkowym umorzeniu postępowania przewidują udzielenie poręczenia kodeksy karne np. Bułgarii (art. 75), NRD (§ 31), RSFR (art. 52) i Rumunii (§ 96). Należy dodać, że w niektórych z tych kodeksów już sama ta instytucja nosi taką nazwę, jak „Poręczenie” (kod. rumuński), „Warunkowe uwolnienie od odpowiedzialności karnej z przekazaniem na poręczenie społeczne” (kod. bułgarski) lub „Uwolnienie od odpowiedzialności karnej i oddanie sprawcy na porękę” (RSFR).

Zgodnie z przepisami niektórych z tych kodeksów (bułgarski, rumuński, RSFR) warunkowe umorzenie postępowania może nastąpić jedynie w razie zgłoszenia wniosku przez organizację społeczną lub kolektyw pracowniczy o gotowości udzielenia poręczenia. Stanowi ono zatem w tych kodeksach konieczną przesłankę do stosowania omawianej instytucji. W innych natomiast kodeksach (np. NRD) o celowości lub zbędności poręczenia decyduje sąd. Do tej grupy ustawodawstw należy właśnie i nasz kodeks karny.

W uwagach wstępnych należy jeszcze wspomnieć o specyficznej cesze naszego ustawodawstwa, które w odróżnieniu od pozostałych krajów socjalistycznych przewiduje przy warunkowym zawieszeniu kary — obok poręczenia — odrębną insty-

¹ Por. M. Cieślak, Z. Doda: Społeczne poręczenie, „Palestra” nr 12/1968; Z. Iwaszkiewicz: Poręczenie wychowawcze, NP nr 12/1968. W literaturze radzieckiej por.: Kurs sowieckiego ugołownego prawa — Czast' obszczaja, t. 2, wyd. Leningradzkiego Uniw. 1970 (pod red. N. A. Bielajewa i M. D. Szargorodskiego), s. 410—426; Kurs sowieckiego ugołownego prawa — Czast' obszczaja, t. III, praca zbiorowa pod red. A. Piontkowskiego, P. S. Romaszkina, W. M. Czchikwadze, Moskwa 1970, s. 218—230, 234; A. A. Liede: Obszczestwiennoje poruczitelstwo w ugołownom sudoproizwodstwie, Ryga 1963; A. A. Domachin, W. G. Stiepanow: Obszczestwiennoje poruczitelstwo, Moskwa 1962.

² Por. np.: The probation service in England and Wales, London 1964; J. T. S. King: The probation service 1958; K. Polański: Ugołownoje prawo i sud w Anglii, wyd. II, Moskwa 1969, s. 108—112, 390—395. Por. też J. Śliwowski: Sądowy nadzór penitencjarny, Warszawa 1965, s. 144 i nast., 182, 192 i nast. oraz Kuratorzy w systemie probation, „Prawo za granicą” nr 1—2/1958.

tucję dozoru, jako bardziej wiążącą formę resocjalizacyjnego oddziaływania na sprawcę czynu przestępnego³. Poręczenie może być w tym wypadku stosowane zamiennie z dozorem. Oddając skazanego pod dozór, sąd może zrezygnować z udzielonego poręczenia, a zwolnienie od dozoru można uzależnić od poręczenia (art. 75 k.k.w.).

Natomiast przy warunkowym umorzeniu postępowania ustawa nie przewiduje instytucji dozoru, co — rzecz jasna — podnosi w tym wypadku rolę poręczenia jako środka oddziaływania wychowawczego.

CELE PORĘCZENIA, JEGO FUNKCJE SPOŁECZNE I WARUNKI STOSOWANIA

Przewidziane w art. 28 § 1 i art. 76 § 1 k.k. poręczenie polega na zapewnieniu podjęcia starań wobec przestępcy, aby go skłonić do wypełnienia obowiązków próby i przestrzegania porządku prawnego, a zwłaszcza aby powstrzymać go przed dokonaniem nowego czynu przestępnego⁴.

Założeniem poręki jest więc umożliwienie osobie poręczającej wywarcia na sprawcę dodatkowego wpływu wychowawczego przez roztoczenie nad nim stosownej opieki⁵.

Takie są cele instytucji poręczenia. Nasuwa się z kolei pytanie co do warunków jego stosowania.

O potrzebie udzielenia poręczenia lub o jego zbędności w konkretnej sprawie decydują w każdym wypadku właściwości i warunki osobiste sprawcy czynu przestępnego, a także rodzaj dokonanego czynu i okoliczności jego popełnienia.

Warunkowe umorzenie postępowania i warunkowe zawieszenie wykonania kary należy uzależniać od udzielenia poręczenia w tych sprawach, w których — ze względu na osobę sprawcy i okoliczności popełnienia czynu przestępnego — zachodzi podstawa do przypuszczenia, że potrzebne jest podjęcie starań ze strony otoczenia sprawcy, aby wywrzeć nań dodatni wpływ, a w następstwie osiągnąć cel powołanych wyżej instytucji, tj. przestrzeganie przezeń porządku prawnego w ogóle, a norm prawa karnego w szczególności.

Na powyższe cele trafnie zwraca uwagę Sąd Najwyższy w wydanych w dniu 29 stycznia 1971 r. wytycznych dotyczących wykładni i stosowania przepisów normujących warunkowe umorzenie postępowania (VI KZP 26/69)⁶ podkreślając, że uzależnianie go od udzielenia poręczenia pożądanę jest w szczególności w sprawach młodocianych sprawców, a gdy chodzi o rodzaj przestępstwa, należy uznać za pożyteczne korzystanie z instytucji poręczenia, zwłaszcza w sprawach o przestępstwa umyślne⁷.

Celowość udzielenia w tych sprawach poręczenia wynikać może z potrzeby pozytywnego oddziaływania na sprawcę, zwłaszcza w razie nałożenia nań zobowiązań. Analogiczna uwaga nasuwa się przy omawianiu celowości uzależnienia w tych

³ Por. J. Andrejew: *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1970, s. 266.

⁴ Por. np.: J. Bafia: *Warunkowe umorzenie postępowania według projektów k.k. i k.p.k.*, „Palestra” nr 12/1968; I. Śmietanka: *Instytucja warunkowego umorzenia postępowania w nowych kodeksach karnych*, NP nr 10/1969; M. Leonieni: *Warunkowe umorzenie za poręczeniem*, GSIP nr 10/1968; W. Świda: *Prawo karne — Część ogólna*, Warszawa 1970, s. 343, 344.

⁵ Por. M. Leonieni: *Warunkowe umorzenie za poręczeniem*, op. cit., s. 8.

⁶ Por. OSN z 1971 r., z. 3, poz. 33.

⁷ Por. *Wytyczne, komentarze i wyjaśnienia odnoszące się do nowego prawa karnego*, Warszawa, Prokuratura Generalna, z. 1 z 1969 r., s. 51.

sytuacjach warunkowego zawieszenia wykonania kary od poręczenia wobec sprawców, nad którymi zwłaszcza nie wyznaczono dozoru.

O PODMIOTACH I TRYBIE UDZIELANIA PORĘCZENIA

Poręczenia może udzielić osoba godna zaufania, moralnie nieposzlakowana, o odpowiednim wyrobieniu społecznym i doświadczeniu życiowym, które są niezbędne do wykonania stojących przed nią niełatwych przeciw zadań.

Poręczenia jednak może udzielić przede wszystkim (co w ustawach socjalistycznych jest mocno akcentowane) organizacja społeczna lub kolektyw, w których sprawca pracuje, odbywa służbę (np. wojskową) albo się uczy. Poręczycielem przy warunkowym zawieszeniu kary może być każda organizacja społeczna, a przy warunkowym umorzeniu postępowania — ta organizacja społeczna, do której sprawca należy (art. 28 § 1, 76 § 1 k.k.).

Wśród organizacji społecznych i kolektywów, które mogą udzielić poręczenia, można przykładowo wymienić związki zawodowe, zrzeszenia pracownicze, organizacje młodzieżowe (np. Związek Młodzieży Socjalistycznej, Związek Młodzieży Wiejskiej), kobiece, sportowe, brygady pracownicze, grupy samokształceniowe i zespoły studenckie.

Nasz kodeks karny nie przewiduje stosowania poręczenia z urzędu⁸, tak jak to ma miejsce przy wyznaczaniu dozoru w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 76 § 2) lub w wypadku warunkowego przedterminowego zwolnienia (art. 94).

Poręczenie może nastąpić tylko na wniosek uprawnionych, składany przez nich na skutek prośby sprawcy przestępstwa, z własnej inicjatywy albo przy współudziale organu decydującego o warunkowym umorzeniu postępowania lub o warunkowym zawieszeniu wykonania kary.

Kodeks karny nie przewiduje przy warunkowym umorzeniu orzekania dozoru w celu umożliwienia systematycznego nadzoru nad sprawcą czynu oraz w celu przedsięwzięcia starań, by dopilnować wykonania przez sprawcę obowiązków próby oraz osiągnąć społeczną poprawę i resocjalizację. Dlatego tym większe znaczenie ma stosowanie we właściwych wypadkach poręczenia, które w istocie swej wymaga od poręczającego wykonywania funkcji dozoru.

Poza tym nie można przeczyć, że społeczne poręczenie ze strony wspomnianych organizacji lub kolektywów pracowniczych, dobrze przecież znających osobę sprawcy, jego zalety, właściwości, nałogi i przywary i dlatego mogących pozytywnie nań oddziaływać w toku codziennych zajęć, jest szczególnie skutecznym środkiem reedukacji i resocjalizacji sprawcy czynu przestępnego. Toteż aktywne włączenie się organizacji społecznych i kolektywów pracowniczych do procesu wychowawczego,

⁸ Odmienne A. Marek (ale bez uzasadnienia swego stanowiska) w pracy: Przesłanki warunkowego umorzenia postępowania karnego, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu w Toruniu”, z. 37, Prawo IX, s. 141. Autor ten, analizując art. 28 § 1 projektu k.k. PRL z 1968 r. (identycznego w swej treści z art. 28 § 1 k.k.), stwierdza, że przedstawiciel organizacji społecznej lub kolektywu pracowniczego może wystąpić w toku rozprawy z wnioskiem o zastosowanie instytucji poręczenia (...). Jednakże organ procesowy może zastosować warunkowe umorzenie i pobrać poręczenie z urzędu, bez wniosku w tej sprawie ze strony organizacji społecznej lub kolektywu pracowniczego. „Dotyczyć to będzie zwłaszcza sytuacji, gdy organ procesowy przyjmie poręczenie osoby godnej zaufania”. Odmienne (słuszne naszym zdaniem) stanowisko zajął tenże autor w późniejszej pracy: Warunkowe umorzenie postępowania w polskim ustawodawstwie karnym, Toruń 1971, s. 66.

któremu ma być poddany sprawca czynu przestępnego, jest wysoce pożądaną formą udziału w wymiarze sprawiedliwości, na którą zwróciła między innymi uwagę uchwała V Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Możliwości wychowawczego oddziaływania organizacji i kolektywów na sprawcę czynu przestępnego są o wiele większe niż wpływ w tym względzie poszczególnej osoby, indywidualnego poręczyciela.

Powyższe zatem względy przemawiają za rozważnym, lecz dość szerokim stosowaniem poręczenia w naszej praktyce. Ustrzeże to ją przed sformalizowaniem i zabezpieczy przed jednostronnym stosowaniem warunkowego umorzenia bez wykorzystania tego społecznie doniosłego mechanizmu⁹.

Powstaje tu jednak dość zasadniczej natury kwestia, a mianowicie jak należy postąpić wówczas, gdy organizacja lub kolektywy nie występują z własnej inicjatywy z gotowością udzielenia poręczeń. Czy w takiej sytuacji sąd (lub prokurator) może się zwracać do nich z propozycjami udzielenia poręczenia? Na to pytanie nurtujące praktykę udziela się różnych odpowiedzi, twierdzących lub przeczących.

Spotyka się na przykład pogląd utrzymujący, że nie można aprobeować występowania przez sąd z omawianą inicjatywą w konkretnie rozpoznawanej sprawie, gdyż mogłoby to nasuwać szereg zastrzeżeń i wątpliwości. W związku z tym chodzić tu będzie raczej o społeczną działalność sędziów, przyczyniającą się do rozwijania tej ważnej formy oddziaływania. O uzyskanie poręczenia w konkretnej sprawie powinien się ubiegać przede wszystkim sam oskarżony, jego rodzina czy obrońca.

Sąd Najwyższy ustosunkował się do powyższej kwestii w wytycznych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania, udzielając w tym względzie wskazań (rzecz jasna aktualnych) w odniesieniu do warunkowego zawieszenia wykonania kary. Szeroko omawiając w wytycznych problem udzielania poręczenia, Sąd Najwyższy stwierdził, że może ono nastąpić wskutek inicjatywy sprawcy lub na mocy samorzutnej decyzji grupy społecznej, która po otrzymaniu wiadomości o toczącym się przeciwko jej członkowi postępowaniu karnemu zgłasza gotowość udzielenia poręczenia przewidzianego w art. 28 § 1 k.k. Poza tym „(...) udzielenie poręczenia może być również inspirowane przez organ uprawniony do warunkowego umorzenia postępowania, jeżeli organ ten dochodzi do wniosku, że poręczenie byłoby w danej sprawie potrzebne, a nikt z inicjatywą udzielenia poręczenia nie występuje”¹⁰.

Analogiczne stanowisko uwydatnia się w nauce prawa karnego i w judykaturze Sądu Najwyższego innych państw socjalistycznych¹¹.

⁹ Por. S. Wałczak: Niektóre problemy kodyfikacji prawa karnego, „Państwo i Prawo” z. 4—5/1968, s. 594.

¹⁰ Por. też Wytyczne, komentarze i wyjaśnienia odnoszące się do nowego prawa karnego, op. cit., s. 50, 51. W pracy tej stwierdza się, że „(...) gdyby jednak w konkretnej sprawie organizacja lub kolektyw nie wystąpiły z odpowiednim wnioskiem, to prokurator z własnej inicjatywy może zwrócić się o udzielenie poręczenia, wskazując na społeczną potrzebę jego zastosowania w odniesieniu do określonej osoby”. Por. też M. Leonień: Warunkowe umorzenie za poręczeniem, op. cit., s. 8; W. Kowalski: Do kogo należy inicjatywa, GSiP nr 23/1969, s. 5.

¹¹ W nauce radzieckiej i w judykaturze SN ZSRR uznaje się za słuszne inicjowanie przez sąd udzielenia poręczenia zarówno przy warunkowym umorzeniu postępowania (oddaniu na porękę), jak i przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary. Por. w tej kwestii: D. A. Krieger: Usłownoje osużdienije, Wyd. Uniw. Moskiewskiego 1963, s. 56; Wytyczne Ogólnego Zgromadzenia SN ZSRR z dnia 4 marca 1961 r., „Sow. Justycija” 1961 r. nr 7, s. 25. Przy ocenie tych wypowiedzi należy uwzględnić, że w ustawodawstwie radzieckim „oddanie na porękę” następuje jedynie w razie uprzedniego wyrażenia gotowości poręczenia przez organizację społeczną lub kolektyw pracowniczy.

Należy nadmienić, że jeśli chodzi o udzielenie poręczenia przez organizacje społeczne i kolektywy pracownicze, to mogą tu być pomocne również przepisy procesowe o uczestnictwie w rozprawie sądowej przedstawiciela społecznego (tj. przedstawiciela organizacji społecznej lub delegata kolektywy), uprawniające go do składania wniosków i zgłoszenia gotowości udzielenia poręczenia, oraz postanowienia rozporządzenia wykonawczego w sprawie ustalenia organizacji społecznych, które mogą zgłosić udział swego przedstawiciela w postępowaniu karnym¹².

PORĘCZENIE A PRZEDSTAWICIEL SPOŁECZNY

Instytucja przedstawiciela społecznego (art. 81—84 k.p.k.) poważnie może sprzyjać realizacji dążenia środowiska do zainteresowania się osobą oskarżonego i skutecznego oddziaływania na jego przyszłe zachowanie się, na ścisłe przestrzeganie zasad socjalistycznego współżycia, a zwłaszcza na przestrzeganie ustawy karnej i porządku prawnego.

Z dość wyczerpujących w tym względzie przepisów kodeksu postępowania karnego wynika, że organizacja społeczna może zgłosić udział w procesie swego przedstawiciela zarówno przed rozprawą główną jak i na tej rozprawie. Udział tego przedstawiciela w procesie rozpoczyna się z chwilą powzięcia w tym zakresie przez sąd postanowienia¹³.

Sąd powinien zatem podjąć w związku ze zgłoszonym wnioskiem postanowienie i umotywiać celowość jego udziału z punktu widzenia interesu wymiaru sprawiedliwości (art. 81 § 4 k.p.k.), na co nie zawsze jednak zwraca się uwagę w dotychczasowej praktyce, pomijając uzasadnienie powołanego postanowienia^{13a}.

Jeżeli zgłoszenie ze strony organizacji społecznej wpłynęło przed rozprawą główną, to wspomniane postanowienie należy podjąć na posiedzeniu (art. 299 § 1 k.p.k.), a odpis doręczyć też organizacji (art. 81 § 1 i art. 91 § 2 k.p.k.).

W razie zgłoszenia przez organizację swego przedstawiciela na rozprawie głównej, sąd do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego (art. 81 § 1, art. 332 § 1 k.p.k.) podejmie w tym względzie postanowienie, wpisując je do protokołu rozprawy. Przedstawiciel społeczny powinien być zawiadomiony o terminie rozprawy głównej (art. 304 § 1 k.p.k.), a także o terminie rozprawy rewizyjnej.

Udział przedstawiciela społecznego w procesie najbardziej zbliżony jest do udziału strony. Ma on być czynnikiem obiektywnym dla dania świadectwa prawdziemu lub dla obrony interesu społecznego, jeżeli wina oskarżonego zostanie stwierdzona¹⁴.

Przedstawiciel społeczny ma dość szerokie zadania, do realizacji których przysługują mu istotne uprawnienia procesowe. Tak więc do jego zadań należy między

¹² Wykaz organizacji społecznych, które mogą zgłosić udział swego przedstawiciela w postępowaniu karnym, określa rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości i Obrony Narodowej z dnia 10 grudnia 1969 r. (Dz. U. Nr 37, poz. 32). Przepis § 1 cyt. rozporządzenia stwierdza, że tymi organizacjami są: związki zawodowe, Liga Kobiet, Polski Komitet Pomocy Społecznej, Związek Młodzieży Socjalistycznej, Związek Młodzieży Wiejskiej, Społeczny Komitet Przeciwalkoholowy, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację, Naczelna Organizacja Techniczna oraz Koła Młodzieży Wojskowej i Organizacja Rodzin Wojskowych.

¹³ O zadaniach przedstawiciela społecznego, trybie jego wyznaczania i roli procesowej por.: M. Siewierski: Przedstawiciel społeczny w nowym k.p.k., „Palestra” nr 9/1969; S. Waltoś: Przedstawiciel społeczny w nowym k.p.k., „Problemy Praworządności” nr 9/1969; M. Mazur: Podstawowe kierunki projektu k.p.k., NP nr 6/1969, s. 899.

^{13a} Por. T. Rzepicki: Przedstawiciel społeczny przed sądem, GSiP nr 21/1970.

¹⁴ Por. projekt k.p.k., Warszawa 1967, uzasadnienie, s. 156.

innymi obrona interesu społecznego w ramach zadań statutowych organizacji, którą reprezentuje (art. 81 § 1 k.p.k.), oraz — jak już o tym wspomnieliśmy — prawo zgłoszenia gotowości udzielenia poręczenia, a także roztoczenia dozoru nad oskarżonym, zgodnie z treścią uchwały podjętej przez organizację lub kolektyw, w którym oskarżony pracuje, odbywa służbę wojskową lub się uczy (art. 84 k.p.k.).

Przedstawicielowi społecznemu przysługuje prawo wypowiedzenia się na rozprawie i zgłoszenia wniosków w kwestiach, w których pragnie on zająć stanowisko ze względu na interes społeczny (art. 82 k.p.k.). Należy przypomnieć, że ma on prawo zabierania głosu (już po zamknięciu przewodu sądowego) przed oskarżonym (art. 352 k.p.k.) i prawo replikowania (art. 353 k.p.k.).

Sąd może przesłuchać przedstawiciela społecznego w charakterze świadka (art. 331 § 2 k.p.k.). W tym wypadku należy zachować przepisy rozdziałów 19 i 20 k.p.k. Przesłuchanie przedstawiciela społecznego może dotyczyć np. postępowania oskarżonego po dokonaniu czynu przestępnego, jego warunków i właściwości osobistych, trybu życia, wykonywania obowiązków itd. Jest rzeczą jasną, że zeznanie to może mieć istotne znaczenie i wpływ na orzeczenie o karze.

Trafny jest pogląd, że jest pożądane, aby Sąd udzielał przedstawicielowi społecznemu — w myśl art. 352 k.p.k. — głosu, co pozwoliłoby mu na stawianie wniosków co do winy oskarżonego i wymiaru kary, a zwłaszcza co do słuszności orzeczenia względem niego warunkowego umorzenia lub warunkowego zawieszenia wykonania kary i gotowości udzielenia poręczenia¹⁵.

W dotychczasowej praktyce sądowej udział przedstawiciela społecznego jest na ogół rzadki (np. w okręgu sądu województwa olsztyńskiego brał on w pierwszym półroczu 1970 r. udział tylko w dwóch sprawach)¹⁶.

Szerszy udział przedstawiciela społecznego w procesie karnym powinien sprzyjać między innymi częstszemu udzielaniu przez organizację społeczną poręczeń i obejmowaniu dozoru nad oskarżonymi.

PROBLEMY PROCESOWE PRZY UDZIELANIU PORĘCZENIA

Problemy procesowe związane ze stosowaniem przez prokuratora lub przez sąd poręczenia są unormowane przede wszystkim w przepisach kodeksu postępowania karnego (np. w art. 231 § 2, 233, 234, 286 § 5, 299 § 3, 364 § 2 i 484), a także w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 kwietnia 1971 r. w sprawie dozoru i nadzoru ochronnego (Dz. U. z 1971 r. Nr 9, poz. 95).

Wynika z nich w szczególności, że wniosek o przyjęcie poręczenia należy złożyć do prokuratora prowadzącego postępowanie przygotowawcze, a jeśli chodzi o sąd, to do sądu właściwego do wydania orzeczenia w kwestii warunkowego umorzenia postępowania lub warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności.

Sąd może zlecić kuratorowi sądowemu (a w razie potrzeby także milicji obywatelskiej) zebranie wiadomości o osobie zgłaszającej wniosek o przyjęcie poręczenia, a w szczególności, czy zasługuje ona na zaufanie i daje rękojmię prawidłowego wywiązywania się z obowiązków poręczającego (§ 34, 35 cyt. rozporządzenia).

Do wniosku o przyjęcie poręczenia kolektyw lub organizacja społeczna dołączają wyciąg z protokołu posiedzenia, który zawiera uchwałę o udzieleniu poręczenia oraz

¹⁵ Por. T. Rzepicki: Przedstawiciel społeczny, op. cit., s. 3.

¹⁶ Tamże.

wskazuje osobę, która ma wykonywać związane z tym obowiązki (art. 231 § 2 k.p.k.).

Powyższa osoba, będąca przedstawicielem danej organizacji lub kolektywu, składa oświadczenie o przyjęciu tych obowiązków.

Osoba godna zaufania też powinna złożyć na piśmie lub do protokołu oświadczenie o przyjęciu poręczenia (art. 231 § 2 k.p.k.).

W związku z rozważaną kwestią Sąd Najwyższy w powołanych wyżej wytycznych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania zwrócił uwagę na to, że organizacja społeczna udziela poręczenia w drodze uchwały podjętej przez to jej ogniwo, w której działalności uczestniczy sprawca. Wniosek o przyjęcie poręczenia składa sądowi (prokuratorowi), przed którym toczy się postępowanie karne, przedstawiciel właściwego ogniwa organizacji, doręczając wyciąg z protokołu zawierający wspomnianą wyżej uchwałę. Powyższy tryb ma odpowiednie zastosowanie wtedy, gdy poręczenie udziela kolektyw, w którym sprawca pracuje, odbywa służbę lub się uczy.

W razie zaakceptowania poręczenia osoba mająca wykonywać obowiązki poręczającego składa oświadczenie o przyjęciu tych obowiązków, jeżeli oświadczenie takie nie zostało złożone łącznie z wnioskiem.

Orzeczenie sądu (lub prokuratora) powinno stwierdzać, że przyjmuje się poręczenie oraz powinno dokładnie wskazać nazwę organizacji społecznej lub kolektywu, a jeśli chodzi o osobę godną zaufania — podać także jej dane personalne i adres zamieszkania¹⁷.

O przyjęciu poręczenia należy niezwłocznie — po uprawomocnieniu się orzeczenia albo po zwrocie akt sądowi pierwszej instancji lub po otrzymaniu orzeczenia do wykonania — zawiadomić poręczającego (§ 36 cyt. rozporządzenia z dnia 2.IV.1971 r.).

UPRAWNIENIA I OBOWIĄZKI UDZIELAJĄCEGO PORĘCZENIA

Sąd (lub prokurator), zawiadamiając o przyjęciu poręczenia, poucza udzielającego poręczenia o treści zarzucanego sprawcy czynu przestępnego, o innych okolicznościach mających znaczenie ze stanowiska zadań poręczyciela oraz o obowiązkach wynikających z poręczenia i o następstwach prawnych w razie ich niedopełnienia (art. 233 § 1 k.p.k.; § 36 cytowanego rozporządzenia).

Słuszny jest pogląd, że sąd (prokurator) może określić sposób podejmowania starań wynikających z poręczenia. Na powyższe zwraca uwagę Sąd Najwyższy w powołanych wyżej wytycznych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania (pkt IV, 5).

Udzielający poręczenia powinien nawiązać ze sprawcą czynu kontakt, interesować się jego zachowaniem się w okresie próby, dopełnianiem przez niego nałożonych nań zobowiązań oraz przestrzeganiem porządku prawnego.

Poręczający powinien udzielać podopiecznemu stosownych rad i koniecznej pomocy, wpływać na ukształtowanie jego społecznej postawy, angażować go do prac społecznych, a w razie zachodzącej ku temu potrzeby ostrzegać go w porę przed ujemnymi następstwami niedopełnienia zobowiązań i moralnie nagannego zachowania się, a zwłaszcza rażącego naruszania porządku prawnego.

Na żądanie sądu w każdym czasie, a na 3 miesiące przed upływem okresu próby

¹⁷ Por. T. Rzepecki: Jak stosować warunkowe umorzenie postępowania, GSIP nr 24/1969.

poręczający obowiązany jest złożyć sprawozdanie o zachowaniu się i o wynikach resocjalizacji podopiecznego (§ 37 cyt. rozporządzenia; § 196 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23.XII.1969 r. Regulamin czynności sądów — Dz. U. z 1969 r. Nr 37, poz. 325).

Poza tym poręczający obowiązany jest niezwłocznie zawiadomić sąd (lub prokuratora) o uporczywym niedopełnianiu obowiązków próby, a zwłaszcza o rażącym naruszeniu porządku prawnego lub popełnieniu nowego przestępstwa, a także o uchylaniu się podopiecznego od utrzymywania kontaktów (art. 233 § 2 k.p.k.; § 37 cyt. rozporządzenia z dnia 2.IV.1971 r.).

Po otrzymaniu powyższego zawiadomienia wykonujący nadzór sąd (lub prokurator) ma obowiązek rozważyć potrzebę podjęcia warunkowo umorzonego postępowania (art. 29 § 2 k.k.) lub cofnięcia warunkowego zawieszenia i zarządzenia wykonania wymierzonej kary (art. 78 § 1 i § 2 k.k.).

Należy tu jeszcze nadmienić o szczególnych uprawnieniach przysługujących w postępowaniu wykonawczym poręczającemu, który wykonuje opiekę nad osobą skazaną z warunkowym zawieszeniem wykonania kary. Otóż osoba, instytucja albo organizacja społeczna, która udzieliła poręczenia, ma prawo (podobnie jak i osoba sprawująca dozór) złożyć wniosek o ustanowienie, rozszerzenie lub zmianę obowiązków, o których jest mowa w przepisie art. 75 § 2 pkt 4—9 kodeksu karnego, o zwolnienie od wykonania tych obowiązków albo o oddanie pod dozór lub o zwolnienie od dozoru, a także o zarządzenie wykonania zawieszony kary pozbawienia wolności (art. 74 § 2 k.k.w.).

Złożenie takiego wniosku zobowiązuje sąd do podjęcia formalnego w tym względzie postanowienia. Jest to poważne uprawnienie poręczającego. Rozszerza ono wydatnie jego uprawnienia, umożliwia należyte wykonanie obowiązku poręczającego, wreszcie podnosi jego autorytet, zobowiązując zarazem do właściwego wykonywania obowiązków wynikających z przyjętego poręczenia¹⁸.

NASTĘPSTWA ZRZECZENIA SIĘ PORĘCZENIA LUB ZANIEDBANIA OBOWIĄZKÓW WYNIKAJĄCYCH Z PORĘCZENIA

Obowiązujące ustawodawstwo nie wspomina o możliwości zrzeczenia się poręczenia, jak również o jego ustaniu. Nie można jednak wątpić o takim uprawnieniu poręczyciela, jak również o istnieniu wypadków ustania takiego poręczenia.

Zrzeczenie się poręczenia mogłoby, rzecz jasna, nastąpić tylko w uzasadnionych wypadkach, na co zwraca się słusznie uwagę w literaturze¹⁹ i co podkreśla się wyraźnie w ustawodawstwie niektórych krajów (np. w cz. 4 art. 52 k.k. RSFR).

Usprawiedliwioną przyczynę zrzeczenia się poręczenia może stanowić ciężka choroba poręczyciela lub stwierdzenie przezeń niemożności wykonywania swych zadań. Ta ostatnia okoliczność wynikać może z różnych przyczyn. Powodem jej może być np. uporczywe uchylanie się podopiecznego od utrzymywania kontaktów lub od wykonania jego obowiązków albo rażące, mimo upomnień, naruszenie porządku prawnego. Omawiana niemożność wykonania przez poręczyciela zadań mogą również spowodować np. takie fakty, jak wystąpienie skazanego z organizacji społecznej,

¹⁸ Por. M. Leonieni: Wniosek sprawującego dozór, GSIP nr 3/1967; R. Skobejko: Zadania kuratora w zakresie kierowania wniosków o stosowanie i zmianę środków prawnych w procesie resocjalizacji skazanych, NP nr 5/1971, s. 769—776.

¹⁹ Por. M. Cieślak: Materialnoprawne oblicze warunkowego umorzenia postępowania, „Państwo i Prawo” z. 4/1971, s. 631.

do której należał, porzucenie pracy w zakładzie, ukończenie przezeń studiów lub zakończenie służby wojskowej.

Sąd Najwyższy w wytycznych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania stwierdził, że poręczający może się zwrócić do organu, który przyjął poręczenie, o zwolnienie go od pełnienia obowiązków związanych z poręczeniem po przytoczeniu na uzasadnienie swego wniosku ważnych motywów.

Jeżeli motywety te wskazują na rażąco niewłaściwe zachowanie się sprawcy w okresie próby, może to wpłynąć na decyzję o podjęciu warunkowo umorzonego postępowania (art. 29 § 2 k.k.). Dodajmy, że to stwierdzenie Sądu Najwyższego odnosi się w zupełności także do możliwości cofnięcia w tych okolicznościach warunkowego zawieszenia i zarządzenia wykonania wymierzonej kary (art. 78 § 2 k.k.).

Sam fakt zrzeczenia się obowiązków poręczyciela bez ustalenia obok tego nagannego sprawowania się podopiecznego nie może natomiast powodować podjęcia warunkowo umorzonego postępowania lub odwołania warunkowego zawieszenia i zarządzenia wykonania wymierzonej kary. Odmiennego poglądu wyrażonego w naszej literaturze²⁰ nie można podzielić ze względów następujących. Wprawdzie sąd uzależnił warunkowe umorzenie lub warunkowe zawieszenie kary od udzielenia poręczenia, które jest z tego względu jedną z przesłanek orzeczenia tych instytucji jednakże ustawa nie przewiduje ustania tego poręczenia jako koniecznego lub fakultatywnego powodu podjęcia warunkowo umorzonego postępowania lub odwołania warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 29 § 2, 78 k.k.).

Należy dodać, że w razie zaniedbania wykonania obowiązków wynikających z udzielenia poręczenia można zawiadomić o tym przełożonych osoby, która złożyła poręczenie, i organizację społeczną, do której należy, a także organ nadrzędny nad poręczającą organizacją społeczną.

Przed zawiadomieniem, o którym mowa, należy osobę, która złożyła poręczenie, wezwać do złożenia wyjaśnień (art. 234 k.p.k.).

W rażących wypadkach zaniedbywania obowiązków można nałożyć na poręczyciela karę pieniężną w wysokości do 2000 zł (art. 244 § 1 w związku z art. 242 § 1 k.p.k.)^{20a}. Tę karę porządkową można nałożyć jednak wyłącznie na poręczyciela indywidualnego albo na osobę wykonującą obowiązki poręczyciela w imieniu organizacji społecznej lub kolektywu (art. 231 § 2 k.p.k.). Nakładanie tej kary na podmiot zbiorowy byłoby niezgodne z zasadami obowiązującego prawa^{20b}.

²⁰ Por. M. Cieślak: (Materiałnoprawne oblicze warunkowego umorzenia, op. cit., s. 631) stwierdza, że ustanie poręczenia stanowi fakultatywną przesłankę podjęcia warunkowego umorzenia postępowania.

^{20a} Por. M. Cieślak: Wykonanie orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania, NP nr 7—8/1971, s. 1075; A. Marek: Warunkowe umorzenie postępowania w polskim ustawodawstwie karnym, op. cit., s. 79; M. Leonien: Warunkowe zawieszenie wykonania kary, Warszawa 1970, s. 24 (wyd. ZPP — Zarząd Okręgu dla m. st. Warszawy); I. Śmietanka: op. cit., s. 1508—1509. Odmienne: Wytyczne, wyjaśnienia i komentarze odnoszące się do nowego prawa karnego Prokuratury Generalnej, Warszawa 1970, s. 48 i J. Bednarzak: Warunkowe umorzenie postępowania w świetle przepisów k.p.k. „Problemy Praworządności” 1969, nr 8, s. 12. Wytyczne te (i J. Bednarzak) utrzymują, że nie można nałożyć na poręczyciela kary pieniężnej dlatego, że art. 286 § 5 k.p.k. nie wymienia wyraźnie art. 244 § 1 k.p.k. Argument ten nie wydaje się trafny, albowiem przepis art. 244 § 1 k.p.k. dotyczy m. in. bezpośrednio poręczyciela i następstw bezpodstawnego uchylania się przezeń od wykonania obowiązków wynikających z poręczenia.

^{20b} Por. M. Cieślak: Wykonanie orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania, op. cit., s. 1076; A. Marek: Warunkowe umorzenie postępowania w polskim ustawodawstwie karnym, op. cit., s. 79.

Reasumując, należy podkreślić słuszność uzależniania w praktyce warunkowego umorzenia i warunkowego zawieszenia wykonania kary od udzielenia poręczenia. Powstaje jednak pytanie, jak rozwija się w tym zakresie praktyka sądowa.

PORĘCZENIE W PRAKTYCE SĄDOWEJ

Mając na uwadze pozytywną rolę poręczenia, należałoby oczekiwać częstego jego stosowania w praktyce. Tak jednak nie jest. Obserwacja praktyki sądowej i dane statystyki sądowej prowadzą do wniosku o sporadycznym tylko uzależnianiu przez sądy warunkowego umorzenia postępowania i warunkowego zawieszenia wykonania kary od udzielenia poręczenia przez organizację społeczną, kolektyw pracowniczy lub osobę godną zaufania.

W 1970 r. skazano z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności 84.112 osób, a warunkowo umorzono postępowanie karne w sądach wobec 8.591 osób. W tym okresie w związku z warunkowym umorzeniem postępowania i warunkowym zawieszeniem wykonania kary orzeczono łącznie 360 poręczeń, co stanowi zaledwie 0,4% ogółu osób, wobec których zastosowano przepisy art. 27 i 73 k.k.

Powyższą tezę o sporadycznym jedynie stosowaniu przez sądy omawianych poręczeń potwierdzają wyniki zbadania 400 akt spraw, w których w 1970 r. orzeczono warunkowe umorzenie postępowania lub warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności.

Badania te stwierdziły wypadki niesłusznego pomijania przyjęcia poręczenia. Poręczenie to mogło być jednak w niektórych sprawach bardzo celowe, zwłaszcza zaś wtedy, gdy chodziło o młodocianego sprawcę czynu przestępnego, który nie wykazywał wyraźnie pozytywnej prognozy społecznej, a miał wykonać obowiązki próby. Na przykład w sprawie Sądu Powiatowego w Oświęcimiu (II Kp 2/70) warunkowo umorzono postępowanie o czyn z art. 216 k.k. wobec oskarżonego, który jako nieletni był już skazany za kradzież na umieszczenie w zakładzie poprawczym, a obecnie utrzymywał kontakty z osobami podejrzanymi o dokonywanie przestępstw, ma zaś skłonności do nadużywania alkoholu i dopuszczania się wybryków chuligańskich.

Podobne uwagi dotyczą także spraw Sądów Powiatowych w Rawie Mazowieckiej (Kp 17/70) z art. 160 § 3 k.k., w Głubczycach (Kp 606/69) z art. 166 k.k. i w Gnieźnie (II Kp 757/69).

W tej ostatniej sprawie warunkowo umorzono postępowanie o czyn z art. 236 k.k. w stosunku do kierownika restauracji, który przebywając w lokalu w stanie nietrzeźwym, znieważył słownie inspektora Państwowej Inspekcji Handlowej, dokonyującego w tym czasie kontroli. Zastosowanie w tej sprawie przepisu art. 27 k.k. nie nasuwało zastrzeżeń. Oskarżony nie był dotychczas karany, ma dobrą opinię z zakładu pracy, wyraził w czasie przewodu sądowego skruchę i przeprosił pokrzywdzonego. Zarzuconego mu jednak czynu dopuścił się będąc w stanie nietrzeźwym, w stanie znacznego nadużycia alkoholu, w godzinach zajęć służbowych. Z wywiadu środowiskowego dokonanego przez MO wynikało przy tym, że oskarżony w ostatnim okresie nadużywał często alkoholu, także w czasie pracy, i w takim stanie był arogancki i zaczepny.

Sąd słusznie zobowiązał oskarżonego do wpłacenia 1 000 zł na rzecz Polskiego

Czerwonego Krzyża, ale przyjęcie poręczenia ze strony kolektywu, w którym oskarżony pracuje, było ze wszech miar pożądane, a to tym bardziej, że Rada Zakładowa przy Zakładach Gastronomicznych w Gnieźnie wyraziła w skierowanym do sądu piśmie gotowość udzielenia poręczenia i podjęcia wszelkich starań, by oskarżony przestrzegał w przyszłości porządku prawnego i nie popełnił nowego przestępstwa.

Potrzeba udzielenia poręczenia była aktualna również w wielu innych sprawach, w których wykonanie kary warunkowo zawieszono w stosunku do sprawców obarczonych nałogami i wymagających dodatkowego, resocjalizacyjnego na nich oddziaływania ze strony ich środowiska pracy (np. w sprawach SP w Augustowie — Kp 46/70 i SP w Mogilnie — Kp 8/70).

Na tle przejranych akt spraw i analizy składanych do sądu pism nasuwa się wniosek, że niektóre instytucje lub organizacje społeczne nie zgłaszają formalnego wniosku o gotowości udzielenia poręczenia chyba tylko wskutek niezajomości przysługujących im w tym względzie uprawnień. Wystawiają one bowiem w tych pismach swemu pracownikowi oskarżonemu w sprawie dobrą opinię zawodową i społeczną, wyrażają przekonanie, że popełnione przezeń przestępstwo było w jego życiu odosobnionym wypadkiem i „nie powinno zaważyć na jego przyszłym losie” (np. SP w Pasłęku — Kp 71/70), proszą o „łaskawe go potraktowanie” (SP w Augustowie — Kp 46/70) itp. zamiast tego, by złożyć wniosek o gotowości udzielenia poręczenia. Składane zaś wnioski o przyjęcie poręczenia nie odpowiadają często przewidzianym w tym względzie a opisanym wyżej wymaganiom formalnym. Przykładem może tu służyć sprawa SP dla m. Łodzi (IX Kp 193/71), w której do wniosku o gotowości przyjęcia poręczenia nie załączono wyciągu z protokołu zawierającego uchwałę rady zakładowej i nie wskazano osoby, która by wykonywała obowiązki poręczającego. Przewodniczący Rady Zakładowej Państwowego Przedsiębiorstwa Handlu Zagranicznego — Oddz. w Łodzi zawiadomił sąd o wyrażeniu przez Radę gotowości udzielenia poręczenia, ale bez zachowania koniecznych formalności, świadczących o prawidłowym podjęciu kolektywnej decyzji o udzieleniu poręczenia.

PRZYCZYNY HAMUJĄCE ROZWÓJ PORĘCZENIA W PRAKTYCE SĄDOWEJ I PROPOZYCJE USPRAWNINIENIA TEJ PRAKTYKI

Sporadyczne tylko stosowanie — w pierwszym okresie obowiązywania nowego kodeksu karnego — poręczenia przy warunkowym umorzeniu postępowania i przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary jest w pewnej mierze wyrazem niedoceniaenia społecznej doniosłości tej instytucji. Wskazuje więc to na pilną potrzebę zmian tego stanu rzeczy. Dla praktyki sądowej w tym zakresie nieodzowne byłyby zmiany w kilku płaszczyznach.

Nasuwiają się w związku z tym następujące postulaty:

1) Konieczne jest szersze popularyzowanie wśród społeczeństwa, a zwłaszcza wśród przedstawicieli instytucji i organizacji społecznych potrzeby aktywnej współpracy w zakresie zwalczania przestępczości i jej zapobiegania, szczególnie przez obejmowanie dozoru i zgłaszanie gotowości wykonywania obowiązków wynikających z poręczenia. Byłoby pożądane, aby kierownictwa sądów i organizacje prawnicze nawiązywały szerzej kontakty z odpowiednimi instytucjami związków zawodowych i innych organizacji społecznych w celu zapoznania ich z nowymi insty-

tucjami przedstawiciela społecznego i poręczenia, a także by zostały wydane odpowiednie materiały informacyjne dla organizacji społecznych²¹. Wiele takich kontaktów, jak nam wiadomo, zostało już nawiązanych i należy tylko oczekiwać ich wyników.

2) Należałoby także rozważyć wprowadzenie do statutów organizacji społecznych stosownych uzupełnień ustalających zasady współpracy z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości i uwzględniających przede wszystkim zasady działania w zakresie poręczenia. Podjęcie takich decyzji należałoby oczekiwać od naczelnych organów tych organizacji²². Wydaje się, że podjęcie tych decyzji będzie warunkem *sine qua non* należytego uaktywnienia w omawianym zakresie działalności organizacji społecznych.²³

3) Jeśli chodzi o sądy, to postulować należy zachęcanie do analizowania i przyjmowania, w miarę zachodzącej potrzeby, zgłaszanych wniosków o gotowości udzielenia poręczenia, rozwijanie społecznej inicjatywy sędziów zmierzającej do częstszego stosowania tej pozytywnej instytucji, a także inspirowanie w niektórych wypadkach udzielania przez organizacje społeczne lub kolektywy pracownicze poręczenia.

4) Duże znaczenie w rozwijaniu instytucji poręczenia będzie mieć w praktyce także działalność adwokatów wykonujących w procesach karnych obowiązki obrońców. Chodzić tu będzie obok działalności społecznej adwokatów także o to, by wyjaśniać zgłaszającym się po poradę oskarżonym, sprawcom drobniejszych przestępstw, w których sprawie istnieje możliwość przewidywania warunkowego umorzenia postępowania lub warunkowego skazania znaczenia, jakie może mieć dla takiej ewentualnej decyzji sądu poręczenie organizacji społecznej lub kolektywy pracowniczego, do którego oskarżony należy oraz zachęcanie do podjęcia starań o uzyskanie takiego poręczenia.

Głównym bowiem środkiem wydania poręczenia powinna być nie tyle inicjatywa sądu (prokuratora) czy samej organizacji społecznej lub kolektywy pracowniczego, ile aktywna postawa oskarżonego, który powinien zabiegać o zaufanie swej organizacji lub kolektywy, zapewniać, że czyn przestępny, który popełnił, był przypadkowy i że nie znajdzie on powtórzenia, wreszcie prosić o zaufanie, którego wyrazem społecznym będzie właśnie udzielenie poręczenia.

Nie sposób nie doceniać w kształtowaniu takiej postawy oskarżonego działalności adwokatów.

Rozwój społecznych form poręczenia oznaczać będzie dalsze pogłębianie w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości demokracji socjalistycznej i szersze włączanie organizacji społecznych do zapobiegania przestępczości.

---

²¹ Szerzej o tym por.: E. Huzar, Z. Ponarski: O zielone światło dla przedstawiciela społecznego, „Prawo i Życie” nr 6/1970, s. 3; tenże: Społecznik na sali rozpraw, GSiP nr 14/1970, s. 3; S. Podemski: Deklaracja czy zobowiązanie? GSiP nr 13/1970; s. 6; Z. Frank: Kierunek — Rozszerzenie zaplecza społecznego, GSiP nr 10/1970, s. 4; Z. Ponarski: Instytucja przedstawiciela społecznego na tle prawnoporównawczym, NP nr 9/1970; J. Spiewak: Z organizacjami społecznymi, GSiP nr 16/1970, s. 9.

²² Jak wyżej w przyp. 21.

²³ Ważną rolę w tym względzie powinny spełniać uchwalone przez Prezydium Zarządu Głównego ZMS w dniu 27 lipca 1971 r. wytyczne w sprawie udziału ZMS w zapobieganiu i zwalczaniu demoralizacji oraz przestępczości młodzieży. Wytyczne te regulują szerzej niż to czyniły wytyczne z dnia 17 stycznia 1967 r., obowiązki ZMS w zakresie udzielania poręczenia, obejmowania dozoru i nadzoru oraz udziału przed sądem (przedstawiciel społeczny); por. GSiP nr 16/1971, s. 2.